

6. Закону України “Про здійснення державних закупівель” за станом на 01 червня 2010 р. / Верховна Рада України. – Офіц. Вид. – К. : Парлам. вид-во, 2010. – (Бібліотека офіційних видань).
7. Закон України “Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції”. за станом на 14 січня 2000 р. / Верховна Рада України. – Офіц. Вид. – К. : Парлам. вид-во, 2010. – (Бібліотека офіційних видань).
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) [Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2005. – 1728 с.
9. Единообразный торговый кодекс США. Официальный текст 1990 г.: Международ. центр фин. экон. развития, 1996. – С. 59.

Козлов А. М. Ознаки договору поставки товарів за державним замовленням

У статті автором проаналізовані специфічні риси, які притаманні договору поставки товарів за державним замовленням. Досліджено основні нормативно-правові акти, які містять норми щодо регулювання договору поставки товарів за державним замовленням. Зроблено висновки про особливу правову природу договору поставки товарів за державним замовленням.

Ключові слова: договір поставки, ознаки договору, товар, продукція, державне замовлення.

Козлов А. Н. Признаки договора поставки товаров за государственным заказом

В статье автор проанализировал специфические черты, которые характерны для договора поставки товаров для государственных нужд. Исследованы основные нормативно-правовые акты, которые содержат нормы регулирования договора поставки товара для государственных нужд. Сделано вывод про особенную правовую природу договора поставки товара для государственных нужд.

Ключевые слова: договор поставки, признаки договора, товар, продукция, государственный заказ.

Kozlov A.M. The Features Of The Supply Contract For Public Order Catalog

In the article the author analyzes the specific features that are inherent in the supply contract for public order catalog. The basic regulative acts, that include provisions for the regulation of goods supply agreement for public order, were explored. The conclusions on the special legal nature concerning delivery of goods for public order are made.

Keywords: supply contract, the features of the contract, product, supply, public order.

Кузьмич О. Я.

**Правові аспекти здійснення захисту третьою особою своїх прав
внаслідок невиконання чи неналежного виконання
зобов'язання, яке виникло з договору, укладеного на її користь**

УДК 347.44 (477)

Окремі питання юридичної природи договорів на користь третіх осіб досліджувались в працях таких авторів як В. Луць, О. Кот, М. Брагінський, В. Вітрянський тощо. Однак, як свідчить аналіз літератури, правові аспекти здійснення захисту третьою особою свого порушеного суб'єктивного права та інтересу внаслідок невиконання чи неналежного виконання зобов'язання, яке виникло з договору, укладеного на її користь, є найменш дослідженими в доктрині цивільного права, що й зумовлює актуальність обраної теми.

Метою цієї статті є аналіз правових аспектів здійснення захисту третьою особою свого порушеного суб'єктивного права та інтересу внаслідок невиконання чи неналежного виконання зобов'язання, яке виникло з договору, укладеного на її користь, що безумовно стане підґрунтям для дослідження інших проблем цієї договірної конструкції.

Слід зазначити, що договором на користь третьої особи є договір, в якому боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок на користь третьої особи, яка встановлена або не встановлена у договорі (ст.636 Цивільного кодексу України – далі (ЦК)).

Перелік правових наслідків порушення зобов'язання, передбачений ст.611 ЦК, і включає, зокрема:

- 1) припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору;
- 2) зміна умов зобов'язання;
- 3) сплата неустойки;
- 4) відшкодування збитків та моральної шкоди.

Крім того, як впливає з цієї правової норми, правові наслідки порушення зобов'язання можуть бути передбачені безпосередньо сторонами в договорі або встановлені законом.

Цінність цивільного права, як зазначає В. В. Луць, полягає в тому, що воно у своїх нормах містить широкий арсенал засобів впливу на поведінку громадян та організацій через їх інтереси і за допомогою інтересів. Одним із таких засобів впливу на майнові інтереси осіб є застосування до правопорушника майнових санкцій, зокрема цивільно-правової відповідальності [1, с. 126]. Тобто, у випадку порушення договірного зобов'язання уповноваженою стороною до правопорушника можуть бути застосовані як санкції цивільно-правової відповідальності, так і санкції, які не є заходами цивільно-правовою відповідальності.

Таким чином, у випадку порушення боржником зобов'язання, яке виникло з договору, укладеного на користь третьої особи, виходячи із ч.2 ст.636 ЦК, має місце порушення суб'єктивного права як сторони, яка уклала договір, так і третьої особи, у зв'язку із чим у цих осіб виникає право у межах закону та договору реалізувати цивільно-правові санкції до несправного боржника. Тобто, у випадку порушення боржником зобов'язання, яке виникає з аналізованих договорів, виникає відповідальність боржника як перед особою, яка уклала договір, так і перед третьою особою.

Варто зауважити, що третя особа може здійснювати захист свого порушеного права у способи, передбачені ст.16 ЦК, оскільки способи захисту порушених прав та інтересів, які передбачені цією правовою нормою, не є обмеженими у дії щодо певного кола осіб, а тому можуть використовуватися всіма особами, які є носіями суб'єктивних прав, а за досліджуваною конструкцією договору - як особою, яка уклала договір, так і третьою особою. Тому, якщо зміна або розірвання договору відбулася без згоди третьої особи, як цього вимагає ч.3 ст.636 ЦК, то у такому випадку третя особа згідно з п.2 ч.2 ст.16 ЦК має право вимагати визнання правочину про зміну або розірвання договору, укладеного на її користь, недійсним.

Відповідно до ч.2 ст.216 ЦК, якщо у зв'язку із вчиненням недійсного правочину другій стороні або третій особі завдано збитків та моральної шкоди, вони підлягають відшкодуванню винною стороною. Виходячи із цієї правової норми третя особа від осіб, які вчинили правочин про зміну або розірвання договору, укладеного на її користь, без її згоди, після вираження нею наміру скористатися наданим їй правом, може також вимагати відшкодування заподіяних збитків та моральної шкоди, якщо у зв'язку із вчиненням недійсного правочину їй завдано збитків та моральної шкоди. Тому, якщо аналізований договір змінений або розірваний за згодою обох сторін, тобто як сторони,

яка уклала договір, так і сторони, яка зобов'язалася виконати свій обов'язок на користь третьої особи, то третя особа на підставі ч.2 ст.216 ЦК може вимагати відшкодування заподіяних збитків та моральної шкоди від обох сторін цього договору. Тобто, у цьому випадку повинна йти мова про настання солідарної відповідальності сторін аналізованого договору перед третьою особою. У випадку, якщо такий договір буде змінений або розірваний однією із сторін в односторонньому порядку з порушенням умов договору або правових норм, то у разі визнання такого правочину про зміну або розірвання договору недійсним третя особа може звертатися з вимогою про відшкодування заподіяних їй збитків та моральної шкоди до винної сторони договору. Тобто, незважаючи на те, що особа, яка уклала договір, не є зобов'язаною на підставі аналізованого договору перед третьою особою, однак це не означає, що вона не може нести відповідальність перед третьою особою.

Якщо п.1 ч.1 ст.611 ЦК для сторін договору передбачає право відмовитись від зобов'язання у разі його порушення у випадках, передбачених договором або законом, то третя особа не може у цих випадках відмовитись від зобов'язання, оскільки в результаті укладення такого договору у неї виникає право, а, отже, вона може відмовитись тільки від наданого їй права. Тобто, відмовитись від договору або зобов'язання, яке виникло із такого договору, мають право тільки сторони договору. Тому, якщо сторони нададуть право третій особі вимагати зміни або розірвання договору у разі його порушення, то вони також повинні передбачити і спосіб реалізації цього права. Наприклад, за договором довічного утримання (догляду) третя особа у разі його порушення реалізовує своє право на розірвання договору згідно з ч.1 ст.755 ЦК тільки у судовому порядку.

Хоча ЦК передбачає сплату неустойки у разі порушення боржником зобов'язання на користь кредитора як сторони зобов'язання (ч.1 ст.549), однак це не означає, що сторони не можуть передбачити сплату неустойки на користь третьої особи. Сплата неустойки на користь третьої особи у разі порушення боржником зобов'язання може бути передбачена, зокрема, за договорами банківського вкладу, страхування тощо.

Таким чином, суб'єктивне право та інтерес особи, яка уклала договір, буде вважатись захищеним, якщо боржник, наприклад, відшкодує збитки та/або сплатить неустойку на користь третьої особи.

Підсумовуючи зазначене необхідно відзначити, що третя особа може використовувати для захисту своїх порушених прав та інтересів як засоби, які визначені правовими актами, так і засоби, які передбачені безпосередньо договором. Як приклад, можна навести ч.1 ст.622 ЦК, на підставі якої, якщо інше не передбачено договором або законом, третя особа у разі порушення зобов'язання, може вимагати виконати зобов'язання в натурі незалежно від сплати боржником неустойки і відшкодування збитків. Однак, виходячи із цієї правової норми, при укладенні аналізованого договору учасники цивільних відносин можуть безпосередньо передбачити, що боржник, який сплатив неустойку і відшкодував збитки, завдані порушенням зобов'язання (тобто зобов'язання на користь третьої особи), звільняється від обов'язку виконати зобов'язання в натурі, у зв'язку із чим третя особа буде позбавлена можливості вимагати виконання зобов'язання в натурі.

Загалом, підстави звільнення боржника від обов'язку виконати зобов'язання в натурі, які передбачені ст.622 ЦК, як впливає із аналізу цієї правової норми, стосуються в тому числі і зобов'язань, що виникають з досліджуваних договорів.

Так, згідно з ч.2 ст.622 ЦК у разі відмови кредитора від прийняття виконання, яке внаслідок прострочення втратило для нього інтерес (стаття 612 ЦК), або передання відступного (стаття 600 ЦК) боржник звільняється від обов'язку виконати зобов'язання в натурі. Аналізуючи положення цієї правової норми щодо можливості їх застосування

до зобов'язань, що виникають з досліджуваного договору, варто відзначити, що третя особа може також відмовитись від прийняття виконання, яке внаслідок прострочення втратило для неї інтерес. Однак це не буде підставою для звільнення боржника від обов'язку виконати зобов'язання в натурі, тому що третя особа, відмовляючись від прийняття виконання, відмовляється від наданого їй права, а це дозволяє стороні, яка уклала договір, на підставі ч.4 ст.636 ЦК, якщо інше не впливатиме із суті договору, скористатися правом третьої особи.

Крім відмови кредитора від прийняття виконання, яке внаслідок прострочення втратило для нього інтерес, підставою для звільнення боржника від обов'язку виконати зобов'язання в натурі відповідно до ч.2 ст.622 ЦК є також передання відступного.

Так, згідно зі ст.600 ЦК зобов'язання припиняється за згодою сторін внаслідок передання боржником кредиторів відступного (грошей, іншого майна тощо). Розмір, строки й порядок передання відступного встановлюються сторонами. Як свідчить аналіз цієї правової норми, передання відступного як підстава припинення зобов'язання не пов'язане безпосередньо з порушення зобов'язання. Тим не менше у випадку порушення зобов'язання сторони, керуючись ч.2 ст.622 ЦК, можуть домовитися про припинення зобов'язання внаслідок передання боржником кредиторів відступного, наслідком чого буде звільнення боржника від обов'язку виконати зобов'язання в натурі.

З огляду на те, що передання відступного, як впливає із ст.600 ЦК, боржник здійснює безпосередньо на користь кредитора, незалежно від того на чью користь укладений договір, тому звільнення боржника від обов'язку виконати зобов'язання на користь третьої особи в натурі, внаслідок передання відступного боржником кредиторів (особі, яка уклала договір), на нашу думку, суперечитиме інтересам третіх осіб. Такий висновок ґрунтується на тому, що зобов'язання на користь третьої особи боржником не виконане, а відступне передане безпосередньо особі, яка не мала б отримувати виконання на підставі такого договору, тобто особі, яка уклала договір.

Однак, як уже зазначалося, треті особи за рахунок вигоди, яку вони отримують від реалізації наданих їм прав, можуть брати участь і в інших зобов'язальних відносинах. Тому, передання боржником кредиторів відступного (грошей, іншого майна тощо), після вираження наміру третьою особою скористатися наданим їй правом, незалежно від динаміки розвитку зобов'язального правовідношення, як нам видається, повинно здійснюватися вже за згодою останньої, якщо інше не буде встановлено в договорі. Отож, з метою захисту інтересів третіх осіб ст.600 ЦК пропонується доповнити таким положенням: *"Передання боржником кредиторів відступного з моменту вираження наміру третьою особою, на користь якої укладений договір, скористатися своїм правом, здійснюється за згодою третьої особи, якщо інше не передбачене договором"*.

Частина 3 ст.622 ЦК також передбачає, що у разі відмови кредитора від договору боржник звільняється від обов'язку виконати зобов'язання в натурі. Як уже зазначалося кредитор (сторона, яка уклала договір), якщо інше не передбачено договором або законом, може відмовитись договору тільки за згодою третьої особи після вираження нею наміру скористатися наданим їй правом. Тому безумовно, що і в даному випадку звільнення боржника від обов'язку виконати зобов'язання в натурі залежатиме від волі третьої особи. І тільки в тому випадку, якщо розірвання договору здійснюватиметься без згоди третьої особи, звільнення боржника від обов'язку виконати зобов'язання в натурі у разі відмови кредитора від договору не залежатиме від волі третьої особи.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що звільнення боржника від обов'язку виконати зобов'язання в натурі, яке виникло з договору, укладеного на користь третьої особи, незалежно від підстав звільнення, що передбачені ст. 622 ЦК, за загальним

правилом, повинно здійснюватися за згодою третьої особи після вираження нею наміру скористатися наданим їй правом.

Чи має місце порушення суб'єктивного права сторони, яка уклала договір, у разі прийняття третьою особою неналежного виконання боржником зобов'язання? З одного боку, невиконання чи неналежне виконання боржником зобов'язання є порушенням суб'єктивного права як особи, яка уклала договір, так і третьої особи, з іншого боку, незважаючи на неналежне виконання боржником зобов'язання третя особа може його прийняти. У зв'язку з цим виникає питання: яким чином особа, яка уклала договір, у цьому випадку зможе захистити своє порушене суб'єктивне право? На жаль, необхідно зазначити, що у цьому випадку в сторони, яка уклала договір, немає ефективного механізму належним чином захистити своє порушене право. Ця проблема є яскравим прикладом можливості виникнення конфлікту інтересів між особою, яка уклала договір, та третьою особою.

Третя особа вчиняє дії щодо захисту свого порушеного права самостійно, незалежно від вчинення дій особою, яка уклала договір. Аналогічним чином здійснює захист своїх порушених прав і особа, яка уклала договір. Виходячи із того, що обов'язку боржника відповідає суб'єктивне право як особи, яка уклала договір, так і третьої особи, то у разі вчинення дій третьою особою щодо захисту свого суб'єктивного права має місце також захист суб'єктивного права особи, яка уклала договір, і навпаки.

Підсумовуючи зазначене необхідно відзначити, що третя особа може використовувати для захисту своїх порушених прав та інтересів як засоби, які визначені правовими актами, так і засоби, які передбачені безпосередньо договором.

Відповідальною перед третьою особою крім боржника може бути також і сторона, яка уклала договір, незважаючи на те, що вона не є зобов'язаною перед третьою особою, зокрема, за розірвання чи зміну договору з порушенням правил ч.3 ст.636 ЦК, якщо це призвело до виникнення збитків у третьої особи.

Звільнення боржника від обов'язку виконати зобов'язання в натурі, яке виникло з договору, укладеного на користь третьої особи, незалежно від підстав звільнення, що передбачені ст. 622 ЦК, за загальним правилом, повинно здійснюватися за згодою третьої особи після вираження нею наміру скористатися наданим їй правом.

1. Луць В. В. Контракти в підприємницькій діяльності: навч. посіб. / В. В. Луць. – 2-е вид., перероб. і допов. / – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 576 с.

Кузьмич О. Я. Правові аспекти здійснення захисту третьою особою своїх прав внаслідок невиконання чи неналежного виконання зобов'язання, яке виникло з договору, укладеного на її користь

Дана стаття присвячена аналізу правових аспектів здійснення захисту третьою особою своїх прав внаслідок невиконання чи неналежного виконання зобов'язання, яке виникло з договору, укладеного на її користь.

Ключові слова: третя особа, договір, порушення зобов'язання, відповідальність.

Кузьмич О. Я. Правовые аспекты осуществления защиты третьим лицом своих прав в результате невыполнения или неподобающего выполнения обязательства, которое возникло из договора, заключенного на ее пользу

Данная статья посвящена анализу правовых аспектов осуществления защиты третьим лицом своих прав вследствие невыполнения или ненадлежащего выполнения обязательства, возникшего из договора, заключенного в его пользу.

Ключевые слова: третье лицо, договор, нарушение обязательства, ответственность.

Kyzmych O.J. The Legal Aspects of Third Person's Protection of His Rights as a Result of Failure or Improper Performance of Obligations under the Agreement Concluded for the Benefit of this Person.

This thesis is devoted to the legal aspect analysis of realization by the third person of his rights as a result of not fulfillment or improper fulfillment of the obligations under the agreement concluded for the benefit of this person.

Keywords: the third person, agreement, infringement of obligation, liability.

Мируненко І. В.

Нормативні обмеження щодо здійснення права власності на землю

УДК

Існування різного роду обмежень щодо здійснення будь-якого суб'єктивного права, включаючи право власності на такий важливий об'єкт цивільного обороту як земля (земельна ділянка) є явищем об'єктивним. Проте на сьогодні як в законодавстві, так і в літературі відсутні як їх загальноприйняте визначення, так і розуміння правової природи та підстав виникнення.

Дана стаття має на меті висвітлити питання щодо поняття та підстав виникнення такого різновиду обмежень щодо здійснення суб'єктивного права власності на земельну ділянку як нормативні (законодавчі) обмеження.

Якщо звернутись до загальнотеоретичних досліджень, то в російській дореволюційній цивілістиці обмеження права власності розглядалися як межі, що звужують поняття даного права [1, с. 208] чи як певні законні рамки, в межах яких існує право власності [2, с. 28-29].

Деяко інакше обмеження права власності трактують сучасні автори. Так, О. О. Михайленко розглядає обмеження права приватної власності як правовий механізм, який ускладнює здійснення власником окремих правомочностей, що складають зміст суб'єктивного права або спричиняє тимчасову неможливість їх реалізації [3, с. 9-11]; на думку О. В. Розгон, обмеженнями є зовнішній вплив на суб'єктивне право власності конкретної особи, що втілюється у відповідні правовідносини з її участю, тягне за собою стиснення, зменшення можливостей здійснення власником своїх повноважень і полягає у конкретних приписах власнику здійснити певні дії або утриматися від певних дій [4, с. 6]. М. О. Стефанчук вважає, що обмеженнями щодо здійснення суб'єктивних цивільних прав виступають як поведінка іншої особи, так і дії відповідних органів, що наділені владними повноваженнями, які направлені на унеможливлення здійснення особами своїх суб'єктивних прав повною мірою [5, с. 3-4]. В. О. Мікрюков визначає їх як встановлення або зміну кордонів (меж) здійснення права власності, що виражається в звуженні наявних дозволів, накладенні заборон та додаткових позитивних зобов'язань [6, с. 12].

Що стосується досліджень в сфері права власності на землю, то ряд науковців, ведучи мову про обмеження прав власників земельних ділянок, розглядає їх як встановлені в адміністративному порядку заборони на окремі види господарської діяльності або вимоги утримуватись від здійснення певних дій, або надання обмеженої можливості використовувати для строго визначених цілей чужу земельну ділянку [7, с. 278-279; 8, с. 266; 9, с. 10].

На думку І. І. Каракаша, обмеження права власності на землю – це встановлення заборони або вимога про утримання від вчинення певних дій відносно своєї земельної